

เมื่อใดก็ตามที่ได้พบเห็น หรือได้อ่านพิจารณาหนังสือที่ดี มีประโยชน์เล่มไหนแล้ว มักจะรู้สึก
ลึก ๆ เสมอว่า..... น่าจะมีโอกาสได้รับรู้เร็วกว่านี้.....

เช่นเดียวกับที่ได้อ่านหนังสือ **คนโง่ คนฉลาด คนเจ้าปัญญา** ซึ่งผลิตจากภูมิ
ปัญญาทางธรรมอันลึกซึ้งของ ท่านอาจารย์ ไชย ณ พล มีเนื้อหาสาระที่ควรค่าแก่การนำมาใช้
ประโยชน์เพื่อเป็นกรอบวิถีทางดำเนินในชีวิตประจำวัน .....ท่านที่ได้สัมผัสแล้ว หากจะเผยแพร่
ให้กว้างขวางต่อไป.....ย่อมยังประโยชน์ให้แก่มหาชนชาวโลกผู้ร่วมทุกข์ สามารถแสวงหาคคุณค่า
ความดีงาม พัฒนาการใช้ชีวิตให้บังเกิดประโยชน์ตนเองและสังคมด้วยความมีคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง

อย่ามัวโง่ งมงาย

จงชวนชวายพัฒนา

และอย่าฉลาดอย่างขาดปัญญา

จงเป็นมนุษย์เลิศปัญญายิ่ง ๆ ขึ้นไป

ที่สำคัญแท้จริง

จงมีปัญญาจริงแท้ในจิตใจตนเองให้ได้ก่อนอื่น

ว่าด้วยการบริหารเป้าหมาย

คนโง่ มักใช้ชีวิตอย่างไร้เป้าหมาย...จึงว่่ายไปแล้วกลับมาที่เดิม ต้องเริ่มต้นใหม่ซ้ำไป สู้อนาคต
ที่ไร้ทิศทาง

คนฉลาด มักตั้งเป้าหมายชีวิตยิ่งใหญ่...จึงไม่พึงพอใจกับภาวะที่ตนเป็นสักที เพราะดูที่ไร..ก็ยังมี
ห่างไกลเป้าหมายเสมอ

คนเจ้าปัญญา ย่อมมีเป้าหมายสูงสุดแห่งชีวิตและมีเป้าหมายน้อยนิดสานสู่เป้าหมายใหญ่ จึงมี
บันไดความสำเร็จให้บรรลุเป็นลำดับไป....ได้กำลังใจและพรหรรษาได้ตลอดหนทาง

ว่าด้วยความคิด

คนโง่ ทำก่อนแล้วถึงคิด จึงผิดพลาดอยู่เนืองๆ ต้องเปลืองเวลาและความรู้สึก ตามแก้ปัญหาไม่สิ้นสุด

คนฉลาด คิดมากก่อนแล้วถึงทำ จึงเพื่อเจ้าอยู่เป็นประจำ แม้ประสงค์จะทำดีมาก...แต่ทำได้น้อยเพราะเขม่าความคิดปิดกั้นความชาญฉลาด

คนเจ้าปัญญา คิดไปทำไป จึงทำได้อย่างที่คิดแลคิดพอดีที่ทำได้ ประหยัดพลังงาน และบริหารเวลาได้เหมาะสม ลดความหลอน ป้องกันความผิดพลาด ชื่นชมและประสบความสำเร็จโดยไม่เหน็ดเหนื่อย

ว่าด้วยการบริหารกระบวนการคิด

คนโง่ ชอบไหลตามความคิด จึงมีภารกิจอย่างไม่รู้ตัว อย่างไม่สิ้นสุด

คนฉลาด ชอบสร้างความคิด จึงมีจินตนาการอันสวยงาม...แต่ไม่เป็นจริง อย่างไม่สิ้นสุด

คนเจ้าปัญญา ชอบบริหารความคิด สร้างสรรค์ตกแต่งตัดต่อและละวางเมื่อสมควร จึงได้ประโยชน์จากความคิดสูงสุด

ว่าด้วยทัศนคติ

คนโง่ ดูหมิ่นความดี มองโลกในแง่ร้ายด้านเดียว....จึงได้รับแต่สิ่งชั่วร้ายมาพาชีวิตตกต่ำ กลายเป็นทาสสถานการณ์ ยามพบสิ่งดีจะไม่เข้าใจ

คนฉลาด ชอบทำดี และคิดดี มักมองโลกในแง่ดีด้านเดียว จึงได้รับแต่สิ่งดีโดยมาก ครั้นพบสิ่งชั่วร้ายจะทนไม่ได้ ทำใจไม่เป็น ต้องถอยหนีสถานการณ์..ดวงใจแตกร้าว

คนเจ้าปัญญา ละชั่วเด็ดขาด และทำดีเป็นนิสัยโดยไม่ติดดี แล้วละแม้ความดีเข้าสู่ความบริสุทธิ์ จึงเห็นที่สุดแห่งความเป็นจริงแท้แห่งโลกว่า ทุกสิ่งในโลกมีทั้งคุณโทษและความเป็นกลางอยู่ จึงบริหารสถานการณ์ได้ และทำใจได้ในทุกภาวะการณ์

ว่าด้วยความโง่ และความฉลาด

คนโง่ ชอบคิดว่าตัวเองฉลาดแล้ว จึงตักตนอยู่กับความโง่ของตนเองตามที่เป็น

คนฉลาด ชอบคิดว่าตนโง่ จึงชอบแกล้งโง่และมักโง่ได้สมปรารถนาในที่สุด

คนเจ้าปัญญา ย่อมเห็นความโง่ และความฉลาดที่ซ่อนกันอยู่ และรู้วิธีที่จะยกจิตสู่ปัญญาอื่นๆ ขึ้นไปจึงค่อยๆ หายโง่ และเลิกฉลาดโดยลำดับ

ว่าด้วยความยิ่งใหญ่

คนโง่ เห็นว่าตนยิ่งใหญ่ จึงจมอยู่ในตัวตนอันกระจัดย่อย ท่ามกลางเอกภพอันไร้ขอบเขต

คนฉลาด เห็นว่าธรรมชาติยิ่งใหญ่ หวาดกลัวและเทิดทูนธรรมชาติ ส่วนใดที่ตนเข้าไม่ถึง..จึงโยนไว้ในอ้อมหัตถ์ของกุตผี และพระเจ้า

คนเจ้าปัญญา เห็นว่าความบริสุทธิ์ยิ่งใหญ่ เพราะทั้งตน ธรรมชาติ และวิญญาณทั้งหลาย ล้วนมีเป้าหมายสูงสุดที่ความบริสุทธิ์

ว่าด้วยการพูดจา

คนโง่ ชอบเถียง เขาจึงได้การทะเลาะ และความบาดหมางแทนความรู้

คนฉลาด ชอบถาม เขาจึงได้ความรู้ และมิตรภาพมากกว่าความแตกแยก

คนเจ้าปัญญา ชอบเฉยสังเกตุลึกลับ เข้าใจสิ่งต่างๆ อย่างลึกซึ้ง แล้วจึงนำเสนออย่างเหมาะสม

ว่าด้วยการวิพากษ์วิจารณ์

คนโง่ มัววิพากษ์วิจารณ์นินทาคนอื่น เพราะไม่จริงใจกับใคร จึงไม่มีใครจริงใจด้วย เขาย่อมมีแต่มิตรเทียม

คนฉลาด มัววิพากษ์วิจารณ์ตนเองที่เป็น โดยไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงของตนที่ต้องเป็นไป คนอื่นจึงมักไม่เข้าใจเขาที่แปรเปลี่ยนไปเสมอ และไม่มีคนเข้าใจจริง..เคียดข้างเขา

คนเจ้าปัญญา ย่อมไม่วิพากษ์วิจารณ์ใครด้วยแจ่มแจ้งว่า..ทุกคนก็เปลี่ยนไป เขาย่อมเลียงคนที่ชอบวิจารณ์ตนและคนอื่น ทุกคนจึงสบายใจที่จะอยู่ใกล้เขา เขาย่อมมีมิตรแท้และมั่นคง

ว่าด้วยการทำงาน

คนโง่ ทำงานเพื่อเงิน จึงได้เงินมาอย่างยากเย็น และมักไม่ได้คุ้มค่าอื่นๆ ของงาน

คนฉลาด ทำงานเพื่องาน จึงได้ผลงานที่ยิ่งใหญ่และได้เงินตามมาโดยง่าย

คนเจ้าปัญญา ทำงานเพื่อความถูกต้อง ต่อผลสูงสุด จึงได้เป็นเจ้าของ

ว่าด้วยการสร้างความมั่งคั่งร่ำรวย

คนโง่ ชอบรวยทางลัด จึงจนอย่างรวบรัดเช่นกัน

คนฉลาด ชอบรวยเชิงระบบ ต้องอิงอาศัยระบบ...จึงจะรวย เมื่อระบบล่ม..ก็ต้องล้มไปด้วย

คนเจ้าปัญญา ชอบรวยด้วยความยินดี จึงรวยในทุกระดับที่มี ได้ดูดซับคุณค่าของสิ่งที่มีอย่างแท้จริง รวยและเป็นสุขเสมอ

ว่าด้วยการดำเนินชีวิต

คนโง่ มักโง่งเขากิน กรรมจึงกระหน่ำให้เสียทรัพย์ยากจนอยู่รำไป

คนฉลาด แข่งขันแย่งกันกินอย่างถูกกฎหมายจึงยุ่งยาก และพลาดไม่ได้ เพราะมีคู่แข่งพร้อมยำเหยียบเสมอ

คนเจ้าปัญญา แบ่งปันกินตามความพอดี จึงมีคนช่วยสร้าง ช่วยรักษา และช่วยเหลือ และมีมิตรร่วมทุกข์ ร่วมสุขโดยมาก

ว่าด้วยการบริหารธุรกิจ

คนโง่ ทำธุรกิจด้วยความอยากได้ ผู้คนจึงหวาดระแวง และถอยหนี

คนฉลาด ทำธุรกิจด้วยความอยากให้ ผู้คนจึงต้อนรับด้วยความยินดี แม้จะต้องให้อะไรตอบแทนบ้างก็ตาม

คนเจ้าปัญญา ทำธุรกิจด้วยความอยากให้ ผู้คนจึงต้อนรับด้วยความยินดี แม้จะต้องให้อะไรตอบแทนบ้างก็ตาม

ว่าด้วยคุณค่าแห่งธุรกิจ

คนโง่ เอาธุรกิจเป็นสรณะ เมื่อธุรกิจรุ่ง ก็รุ่งเรื่องกับธุรกิจ เมื่อธุรกิจร่วง ก็ร่วงหล่นกับธุรกิจ เมื่อธุรกิจสลาย ก็ตายไปกับธุรกิจ

คนฉลาด เอาธุรกิจเป็นพาหนะ เมื่อธุรกิจดีขึ้นก็ขับไป เมื่อธุรกิจเสียหาย ก็ซ่อมแซม เมื่อธุรกิจพังทลายก็เปลี่ยนธุรกิจใหม่ ขับขี่ ซ่อมแซม และเปลี่ยนธุรกิจเรื่อยไป

คนเจ้าปัญญา เอาธุรกิจเป็นสาธารณะ จัดระบบเกื้อกูลมหาชน เมื่อเกื้อกูลแล้วก็เก็บเกี่ยวเพื่อการพัฒนาที่ยิ่งใหญ่ เมื่อโลกเปลี่ยนความต้องการ..ก็เปลี่ยนการเกื้อกูล เมื่อโลกหยุดต้องการ...ก็หยุดเกื้อกูล แต่โลกไม่เคยสิ้นสุดในความต้องการ เขาจึงมีงานธุรกิจเสมอ ทรายที่เขาประสงค์เกื้อกูล

ว่าด้วยการบริหารทรัพย์สิน

คนโง่ บริโภคความมั่งคั่งทรัพย์สิน นิ่งนอนใจอย่างมีความสุขกับการได้มี

คนฉลาด บริโภคอำนาจของทรัพย์สิน เป็นสุขกับการที่ได้จับจ่ายใช้สอย

คนเจ้าปัญญา บริโภคคุณค่าแห่งทรัพย์สิน เป็นสุขกับการสร้าง รักษา และพัฒนาคุณค่าของทรัพย์สินเป็นคุณสมบัติอื่นที่ยิ่งกว่า

ว่าด้วยคุณค่า

คนโง่ ยึดความชอบ หรือ ความไม่ชอบ เป็นสำคัญ เขาจึงได้รับความสุข และความทุกข์อันบีบคั้นเป็นของตอบแทน

คนฉลาด ยึดความถูกต้องและความผิด เป็นสำคัญ เขาจึงได้รับศัตรูต่างความคิดเห็นเป็นรางวัล

คนเจ้าปัญญา ยึดประโยชน์สุขสำหรับทุกฝ่ายในทุกกาลเวลาเป็นสำคัญ เขาจึงได้รับศรัทธาและมหามิตรเป็นกำนัล

ว่าด้วยพฤติกรรม

คนโง่ ชอบเรียกร้อง เขาจึงเป็นที่น่าเบื่อหน่ายและน่าสมเพชสำหรับคนทั้งหลาย

คนฉลาด ชอบต่อรอง เขาจึงเป็นที่ระแวง ระวังสำหรับคนทั้งหลาย คบหากันอย่างไม่จริงจัง

คนเจ้าปัญญา อาสาสละ จึงเอาชนะใจคนทั้งหลาย และได้รับความรัก ความนับถือเป็นผลตอบแทน

ว่าด้วยการอดตน

คนโง่ ชอบอดตัว เขาจึงได้รับความหมั่นไส้ การต่อต้าน และความเจ็บปวดเป็นรางวัล

คนฉลาด ชอบถ่อมตัว เขาจึงได้รับความเห็นใจ การดูหมิ่น และการช่วยเหลือเป็นรางวัล

คนเจ้าปัญญา ย่อมมั่นใจตน แต่ ไม่นิยมแสดงตัว ไม่ยกตัว และไม่ถ่อมตัว แต่บริหารสัมพันธ์ภาพเพียงเพื่อผล

วางตนและสำแดงบทบาทตามหน้าที่ เขาจึงได้รับความเคารพและความเชื่อถือเป็นรางวัล

ว่าด้วยความเก่งกาจ

คนโง่ มัวอดเก่ง จึงไม่มีใครเติมความเก่ง ให้กับเขาอีก

คนฉลาด ชอบเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเก่งให้ยิ่งขึ้น และเอาความเก่งมาใช้โดยไม่อด จึงได้ผลงานดีแต่อาจไม่ทุกเรื่อง และอาจไม่รุ่งเรือง

คนเจ้าปัญญา หาความเก่งไม่เจอ แต่ทำอะไรก็ยอดเยี่ยมเสมอ เพราะมองเห็นทุกอย่างในตน และนอกตนเป็นธรรมดา ทุกคุณสมบัติจึงเป็นปกติและยั่งยืนสำหรับเขา

ว่าด้วยจรรยา มารยาท

คนโง่ แข็งกระด้าง จึงล้มเหลว ตั้งเปลือกไม้ ร่วงหล่นลงสู่ดิน

คนฉลาด ยืดหยุ่น จึงกระจายตนไปในสถานการณ์ต่างๆ ตั้งรากไม้แผ่ซ่านไปในปฐพี

คนเจ้าปัญญา อ่อนโยน จึงเจริญงอกงามตั้งยอดไม้ที่ทะยานขึ้นสู่ที่สูง

ว่าด้วยความรักสัมพันธ์

คนโง่ ชอบขอความรัก และความเห็นใจ แต่มักได้รับความสมเพชตอบแทนเป็นประจำ

คนฉลาด ชอบให้ความรักความเข้าใจ และมักได้รับความหวังฟุ้งฟงตอบเนื่องๆ

คนเจ้าปัญญา ชอบให้ปัญญาที่จะให้ทุกคนรัก และเข้าใจตนเอง จึงได้รับความนับถือ และความ มีบุญคุณตอบแทนเสมอ

ว่าด้วยแหล่งมิตรภาพ

คนโง่ ชอบหาเพื่อนจากวงเหล้า หรือ แหล่งอบายมุข จึงได้แต่มิตรเทียม ที่นำภัยมาสู่ชีวิต และ ต้องแตกแยกกลุ่มแล้วกลุ่มเล่า

คนฉลาด ชอบหาเพื่อนจากงาน จึงได้มิตรร่วมอุดมการณ์ แต่เมื่องานหมด หรือล้มเหลว มิตรดี เหล่านั้นก็อันตรธานไป และบางคนก็ผันมาเป็นศัตรู หรือคู่แข่ง

คนเจ้าปัญญา ชอบหาเพื่อนจากธรรมชาติ จึงได้มิตรแท้ที่มีรสนิยมเหนือเงื่อนไขทางโลก ความสัมพันธ์จึงสะอาด และมีแนวโน้มนิรันดร์

ว่าด้วยความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์

คนโง่ มองแต่ความชั่วร้ายในคนอื่น จึงหยิบยื่นแต่โทษให้แกกัน และได้รับความทุกข์ตรมเป็น ของกำนัล

คนฉลาด มองแต่ความดีในคนอื่น จึงหยิบยื่นคุณค่าให้แกกัน และได้รับความสุขระคนทุกข์อัน ประณีตเป็นของกำนัล

คนเจ้าปัญญา มองทั้งความดี และความชั่วในทุกตัวคน จึงควบคุมโทษแม้เล็กน้อยที่อาจเกิด ระหว่างกันแล้วหยิบยื่นคุณค่าให้เพื่อการพัฒนาาร่วมกัน ปฏิสัมพันธ์ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์สุข ทุกฝ่ายอย่างต่อเนื่องและได้รับความเจริญรุ่งเรืองยั่งยืนเป็นกำนัล

ว่าด้วยวัฒนธรรมสัมพันธ์

คนโง่ เห็นอะไรที่ทำสืบๆ กันมา ก็ทำสืบๆ กันไปโดยไม่ได้ตรวจสอบประเมินคุณค่าใดๆ จึงผิดๆ ถูกๆ

คนฉลาด เห็นอะไรที่ทำสืบๆ กันมาก็ยังไม่ทำสืบๆ กันไป ทำการตรวจสอบประเมินคุณค่าก่อน จึงจะทำสืบๆ กันต่อไป จึงได้ประโยชน์ชัดเจน

คนเจ้าปัญญา เห็นอะไรที่ทำสืบๆ กันมาและสืบๆ กันไป ก็พยายามพัฒนาต่อเนื่องเพื่อสิ่งที่ดีกว่า จึงได้ความเจริญโดยลำดับ

ว่าด้วยการสนองตอบผู้มีพระคุณ

คนโง่ เหนรคุณผู้มีบุญคุณ จึงไม่มีใครอยากทำดีกับเขาอีก

คนฉลาด กตัญญูผู้มีบุญคุณ จึงมีคนอยากทำดีกับเขามากมาย ซึ่งต้องตามชดใช้บุญคุณไม่รู้จบ

คนเจ้าปัญญา ยกกระดับผู้มีบุญคุณให้สูงส่งขึ้นจึงทดแทนบุญคุณกันได้หมด และผู้มีพระคุณกลายเป็นหนี้บุญคุณ และพร้อมที่จะให้พระคุณที่ยิ่งกว่า เกิดวงจรการให้และรับ ที่พัฒนาต่อเนื่อง ทุกฝ่ายจึงได้ประโยชน์อย่างยิ่ง

ว่าด้วยชาตินิยม

คนโง่ ดูหมิ่นชนชาติของตนเอง ชื่นชมชนชาติอื่น จิตใจจึงขมขื่นและดิ้นรนไปเป็นทาสชนชาติอื่น ซึ่งยิ่งทำให้ชีวิตขมขื่นยิ่งขึ้น

คนฉลาด ชื่นชมชนชาติของตนเอง แต่ดูหมิ่นชนชาติอื่น จึงหลงตนเอง หลงพวก คับแคบ ดูหมิ่นและเบียดเบียน แม้รุ่งเรือง ก็มีศัตรูต่างพวกเสมอ

คนเจ้าปัญญา ชื่นชมส่วนดีในชนชาติของตนเอง ทั้งชื่นชมส่วนในชนชาติอื่น แล้วนำมาใช้ จิตใจเขาจึงเป็นสากล รุ่งเรืองในโลกกว้างอย่างไร้ศัตรู

ว่าด้วยระบบเศรษฐกิจสัมพันธ์

คนโง่ สร้างเศรษฐกิจด้วยเงิน เมื่อเงินมีอำนาจ ย่อมเกิดปรากฏการณ์เงินกินเงิน เศรษฐกิจจึง
หายนะ

คนฉลาด สร้างเศรษฐกิจด้วยระบบพึ่งพาตนเองได้ จึงสบายตราบที่ปลอดการแข่งขันเสรี เมื่อมี
การแข่งขันเสรี เศรษฐกิจจึงด้วยศักยภาพ

คนเจ้าปัญญา สร้างเศรษฐกิจด้วยคุณภาพแห่งอุดมสมบูรณ์สัมพันธ์ ตราบที่กระบวนการยังคง
หมุนไปเศรษฐกิจย่อมรุ่งเรืองเสมอ

ว่าด้วยผลมุ่งหวัง

คนโง่ ทำอะไรก็อ้างความหวังดี แต่ด้วยความหวังดีที่ต่างมาตรฐานและต่างความเชื่อตนเอง ที่
ทำให้โลกวิบัติมาแล้วหลายต่อหลายยุค

คนฉลาด ทำอะไรก็อ้างความเจริญก้าวหน้า แต่ด้วยความเจริญก้าวหน้าที่ไม่สมดุลงั้นเอง ที่ทำ
ให้โลกกำลังประสบปัญหาอยู่ในทุกวันนี้

คนเจ้าปัญญา ทำอะไรก็คำนึงถึงความพอดีทั้งโดยภาวะ ฐานะ ปัจจัย กลไก และเป้าหมาย จึง
ไม่สร้างปัญหา แต่พาสู่ความเจริญอย่างยั่งยืน

ว่าด้วยความนิยม

คนโง่ หลงสมัย พยายามไล่สมัยให้ทันด้วยการทำให้ทันสมัยตามแฟชั่นต่างๆ แต่ไล่เท่าไร ก็
ไม่เคยทัน เพราะสมัยนิยมก็ไหลไปเรื่อย..ไม่หยุดนิ่ง

คนฉลาด หลงการสร้างสรรค์ พยายามนำสมัยไม่ให้ใครไล่ทันด้วยการคิดและทำสิ่งใหม่เสมอ
แต่หนีเท่าไรก็หนีไม่พ้น เพราะผู้คนล้วนกวาดไล่ตามสิ่งแปลกใหม่แห่งยุคสมัย จึงต้องสรรสร้างหา
สิ่งใหม่ๆ หนีสมัยเรื่อยไปไม่สิ้นสุด

คนเจ้าปัญญา ย่อม อกาลิโก เหนือกาลเวลาไม่ตามสมัย ไม่หนีสมัยแต่ใช้ประโยชน์ทุกสิ่งแห่ง
ทุกสมัยในทุกระดับคุณค่าแท้งจนถึงภาวะสากล กลายเป็นมีรสนิยมอมตะ

ว่าด้วยลักษณะความสัมพันธ์

คนโง่ เอาแต่ได้ จึงเป็นที่รังเกียจ

คนฉลาด เอาแต่ให้ จึงเป็นที่รักของคนทุกข์ยากแต่สุขใจ

คนเจ้าปัญญา จัดระบบการรับและการให้สมดุลย์กัน โดยคุณค่าแห่งความแตกต่าง จึงพอดี และเป็นทีพอใจ

ว่าด้วยความเป็นไปได้

คนโง่ ชอบคิดว่า ทุกสิ่งที่หวังเป็นไปได้ จึงขังตนเองในความเกียจคร้าน ชีวิตต่ำต้อย

คนฉลาด ชอบคิดว่า ทุกสิ่งที่หวังเป็นไปได้ จึงทะยานไปในค้นหาไม่รู้จบ ชีวิตกระเจิดกระเจิง

คนเจ้าปัญญา ย่อมเห็นว่าในบรรดาสิ่งที่หวัง บางสิ่งเป็นไปได้ บางสิ่งเป็นไปได้ ในบรรดาสิ่งที่เป็นไปได้ทั้งหมดนั้น บางสิ่งเป็นไปได้ถาวร บางสิ่งเป็นไปได้ชั่วคราว และในบรรดาสิ่งที่เป็นไปได้ถาวรนั้น บางสิ่งก็ไม่มีประโยชน์ บางสิ่งมีประโยชน์ เขาจึงปรับความหวังให้สอดคล้องกับความเป็นไปได้ที่มีประโยชน์ และปรับสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ชั่วคราวให้เป็นไปได้มากขึ้น ชีวิตจึงอยู่กับความสมหวังและการพัฒนาโดยลำดับ

ว่าด้วยการบริหารและการปกครอง

คนโง่ พยายามบริหารคน จึงวุ่นวายสับสนตามธรรมชาติของคน

คนฉลาด พยายามบริหารประโยชน์สัมพันธ์ จึงยุ่งยากซับซ้อนตามปรารถนาอันไม่สิ้นสุด

คนเจ้าปัญญา พยายามบริหารระบบธรรม จึงสงบลงตัว ณ จุดพอดี

ว่าด้วยการบริหารความรับผิดชอบ

คนโง่ ชอบแบกความรับผิดชอบ จึงถูกกดดัน และเครียดอ่อนๆ ตลอดเวลา

คนฉลาด ชอบถือความรับผิดชอบ จึงเหนื่อยและวิตกกังวลอ่อนๆ ตลอดเวลา

คนเจ้าปัญญา ชอบจัดระบบความรับผิดชอบกระจายอำนาจการตัดสินใจและความรับผิดชอบอย่างสมดุลกันในระบบรวมแห่งการกระจาย จึงบริหารอย่างสบาย และมีผู้ร่วมรับผิดชอบมากมาย

ว่าด้วยการบริหารสถานการณ์

คนโง่ ชอบเข้าสู่สถานการณ์ที่ควบคุมไม่ได้ เป็นความเสี่ยงอย่างยิ่งของชีวิต ความสำเร็จจึงแขวนอยู่บนความประมาท

คนฉลาด ชอบเข้าสู่เฉพาะสถานการณ์ที่ควบคุมได้ จึงมีสถานการณ์เพียงน้อยนิดที่เหมาะสม ชีวิตมีความเสี่ยงต่ำ แต่สำเร็จเพียงเล็กน้อย

คนเจ้าปัญญา บริหารความเสี่ยง ควบคุม ปรับจุดหมุน กระจาย สลายทุกความเสี่ยง เมื่อเข้าสู่สถานการณ์ใด ก็เห็นวนมาแล้วปล่อยวาง บริโภคคุณค่าแล้วคายกากภัยทิ้ง จึงสำเร็จได้ง่าย...แม้ในความยากอย่างยิ่ง

ว่าด้วยการจัดการกับปัญหา

คนโง่ พอพบปัญหาอะไรก็โวยวาย ก่อให้เกิดปัญหาทางอารมณ์และความสัมพันธ์อีกหลายชั้น จึงยิ่งเสียหาย

คนฉลาด พอพบปัญหาที่วิเคราะห์ เป็นการใช้ความคิดแก้ปัญหา จึงมักติดบ่วงความคิด วนไปวนมา

คนเจ้าปัญญา พอพบปัญหาอะไรก็วางก่อน พอเป็นอิสระมีอำนาจเหนือกว่าปัญหาแล้ว จึงจัดการกับปัญหานั้นอย่างเหนือชั้น